

Oponentský posudek disertační práce

Téma: Inštitút ius cogens v medzinárodnom práve

Autorka: JUDr. Michaela Sýkorová, LL.M.

Školiteľ: Prof. JUDr. Pavel Šturma, DrSc.

Oponent: JUDr. Petr Válek, LL.M. Ph.D.

Autorka si zvolila ke své disertační práci obtížné a současně velmi aktuální téma, kterým se nyní zabývá Komise OSN pro mezinárodní právo. Za cíl si stanovila „vyplnit medzeru v slovensko-českom vedeckom prostore“ (str. 3), která – dle mého názoru – skutečně existuje. Své práci dala logickou osnovu a před jejím vypracováním prostudovala značné množství odborné literatury, která byla ke zvolenému tématu k dispozici. Práce nevykazuje žádné zásadní problémy po formální stránce, zejména poznámkový aparát je zpracován pečlivým způsobem. Současně je však třeba upozornit na následující koncepční slabiny předkládané disertační práce, ke kterým by se měla autorka vyjádřit během obhajoby a které by měly být odstraněny před případnou publikací:

- 1. Práce se disproportčně opírá o mezinárodněprávní nauku a nedostatečně se věnuje stanoviskům a praxi států.** Autorka v úvodu přiznává, že „[n]ormy ius cogens...zároveň sú na strane druhej výsledkom konsenzu spoločenstva štátov ako celku, teda výsledkom určitého legislatívneho procesu založeného na vôli štátov zákonodarcov“ (str. 16). Z práce čítající celkem 228 stran je však bohužel praxi států věnováno jen necelých 6 stran (str. 62-67). Navíc větší část z těchto 6 stran představuje jen strohý výčet vnitrostátních soudních rozhodnutí (str. 64-67), bez jakékoli analýzy, snahy o nalezení trendů v judikatuře atd. (takový výčet by spíše patřil do poznámek pod čarou, než do samotného textu). Chybí také zmínka o případné relevantní slovenské či české judikatuře. V práci se dále odkazuje na „nespochybňujúce uznanie existencie ius cogens zo strany štátov“ (str. 29), nicméně státy hlasující proti přijetí čl. 53 Vídeňské úmluvy o smluvním právu na vídeňské konferenci jsou zmíněny pod čarou (str. 37) a o jejich argumentech, zejména o dlouhodobé a konzistentní opozici Francie vůči tomuto institutu, se čtenář předkládané práce nedozví téměř nic (Francie jako jediný stát hlasovala proti přijetí Vídeňské úmluvy). Zdá se tak, že takřka výlučným předmětem práce je mezinárodněprávní nauka, což potvrzuje i formulace hlavních závěrů (str. 222-224: „I. Doktrína nie je jednotná... IV.) Veda mezinárodného práva opäť nie je jednotná... V.) Nejednotnosť doktrinálnych názorov možno pozorovať aj...“). V tomto smyslu tedy předkládaná práce neplní očekávání naznačená v úvodní části a vyvolává otázku, zda by její název spíše neměl být přeformulován na „Inštitút ius cogens ve vede medzinárodného práva“, než v mezinárodním právu jako takovém. Během obhajoby by proto autorka měla demonstrovat, že se kromě názorů mezinárodněprávní nauky seznámila též s pozicemi států.
- 2. Hojně citovaným názorům mezinárodněprávní nauky většinou chybí kritické zhodnocení.** Autorka ve svých parciálních závěrech bohužel často místo svých vlastních závěrů podává shrnutí tvrzení jednotlivých autorů (viz str. 80). Na některých místech pak cituje vybraná stanoviska mezinárodněprávní nauky, aniž by jasně uvedla, zda s nimi souhlasí. Např. v komentáři pokusů definovat ius cogens jako samostatný

pramen mezinárodního práva (str. 78-79) se neurčitě uvádí, že [k]ogentné normy si celkom dobre vystačia s tradičnými prameňmi medzinárodného práva, založenými na konsenze“. Jinde chybí kritické zhodnocení úplně, např. na str. 88 je citováno tvrzení R. Kolba, že „Brežnevova doktrína mohla potenciálne byť imperatívnou právnou normou medzi socialistickými štátmi východnej Európy“. Souhlasí autorka s tímto (nepřesvědčivým) závěrem R. Kolba? Jedná se skutečně o regionální normu mezinárodního práva, nebo spíše o politickou doktrínu? A nebyla by taková regionální norma v rozporu s jinou, univerzální normou *ius cogens*, tj. zákazem agrese?

3. Celkovou (jinak dobrou) úroveň disertační práce snižují občasné zkratkovité závěry a terminologické nepřesnosti:

- Tvrzení retroaktivního účinku *ius cogens* v případě Eichmann - tj. že „izraelské soudy soudily německého představitele za zločiny spáchané na izraelském národě napriek tomu, že počas druhej svetovej vojny štát Izrael ešte de iure neexistoval a teda logicky ani jeho právny systém“ (str. 84) – není zcela správné. Byl odsouzen také za válečné zločiny - které již byly součástí tehdy platného mezinárodního práva - a za zločiny proti lidskosti.
- Autorka hovoří o porušení „pravidel humanitárního práva či práva ozbrojených konfliktech“ (str. 95) a „práva ozbrojených konfliktech a humanitárního práva“ (str. 103), jako by se snad mělo jednat o dvě samostatná odvětví mezinárodního práva. Nicméně „mezinárodní humanitární právo“ („IHL“) a „právo ozbrojených konfliktů“ („LOAC“) jsou synonyma.
- Při pokusu o výklad čl. 103 Charty OSN autorka dochází k závěru, že „Charta pojem „international agreement“ odlišuje od pojmu „international treaty“, čo vytvára dojem, že výraz použitý v článku 103 je širší a zahŕňa nielen zmluvy ale akékoľvek dojednania“ (str. 143). Předně Charta v anglickém znění nikde neužívá pojem „international treaty“, ale „treaty“ (viz její čl. 102). Dále jak potvrzuje čl. 2 odst. 1 písm. a) Vídeňské úmluvy o smluvním právu i navazující praxe, pojmy „treaty“ a „international agreement“ znamenají v mezinárodním právu totéž (terminologické rozdíly mohou být v právních řádech jednotlivých států pro jejich vnitrostátní projednávání). Je tedy otázkou, jaké dokumenty měla autorka na mysli pod „akékoľvek dojednania.“
- Nesprávný je závěr, že „[v] dôsledku Protokolu č. 1 sa ustanovenia Ženevských dohovorov uplatňujú aj na ozbrojené konflikty, ktoré nie je možné považovať za konflikty medzi štátmi... Pôsobnosť ženevských pravidiel se teda rozširuje i na prípad okupácie“ (str. 169). Za prvé, Ženevské úmluvy se – již před vstupem Protokolu č. 1 v platnost – částečně na konflikty nemezinárodní povahy vztahovaly, viz čl. 3 společný všem čtyřem Ženevským úmluvám z r. 1949. Za druhé, i případ okupace byl regulován ještě před vstupem Protokolu č. 1 v platnost, a to IV. Ženevskou úmluvou.

4. Práce je od počátku koncipována spíše jako právně-teoretická. Domnívá se přesto autorka, že by její práce mohla být užitečná pro mezinárodněprávní praxi? Pokud ano, tak v čem? Některé problémy, které autorka řeší, jsou totiž zcela umělé. Např. v části věnované aktům mezinárodních organizací se zabývá možnými důvody nulity rezolucí RB OSN, „[a]k například rezolúcia vyzýva štáty k nerešpektovaniu humanitárnych pravidiel kodifikovaných v ženevských konvenciách“. Byť tento problém autorka vyřešila správně, jedná se o situaci v mezinárodněprávní praxi zcela nereálnou (str. 157). V části věnované údajnému konfliktu mezi zákazem použití síly a právem na sebeurčení zase dovozujne neplatnost

případné dohody o ukončení palestinsko-izraelského konfliktu na základě čl. 47 IV. Ženevské úmluvy. Jednalo by se ale opravdu o dohodu mezi „úřady obsazeného území a okupační mocností“, jak naznačuje předkládaná práce, nebo již o mezinárodní smlouvu mezi dvěma státy? Jde opět o v praxi stěžejní představitelný problém.

5. Pro případ publikace upozorňuji na další drobné nepřesnosti:

- Bylo by vhodné upravit větu, že Komise pro mezinárodní právo sdružuje „34 nejvýznamnějších mezinárodnoprávních expertů“ (str. 2), neboť díky způsobu voleb se do tohoto orgánu někdy dostanou i osoby, které této charakteristice nevyhovují.
- „ARSIWA“ – již se nejedná o „Návrh článků“ (str. 23 a 92), ale o „Články“, viz OP3 rezoluce VS OSN č. 56/83 z 12.12. 2001.
- Je třeba opravit překlad ICTY, chybí slovo „trestní“ (str. 18 a 28), dále by bylo vhodné doplnit seznam zkratk.
- Není „Foreign State Immunity Act“, ale „Foreign Sovereign Immunities Act“, který nebyl přijat v r. 2008, ale v r. 1976 (str. 63).
- STL byl nakonec založen formou rezoluce RB OSN, nikoli smlouvou „mezi příslušnou vládou a OSN“ (str. 213)

Práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertačních prací.

V Praze dne 11. 7. 2017

JUDr. Petr Válek, LL.M. Ph.D.